

Van gezellige rijstbuikjes tot sujetten waarvoor men moet oppassen

door M. F. Spee

In de warme rustigheid van de middag arriveerden ze, de drie kleine dikke rijstbuikjes. Schichtig, mummelend met de lenig-ruime lippen, keken ze knipperogend rond, toen ze uit hun kisten met hooi gehaald werden, die een vrachtauto had aangevoerd.

Ze waren al enige tijd aan mensen gewend en daardoor weinig schuw. En daar zaten ze, hun bolronde buikjes op de zonwarme zandbodem van hun nieuwe verblijf in de Fort de Kock-se dierentuin. Alles was slap en slingerig aan hun halfjarige lichaampjes, behalve het gespannen buikje.

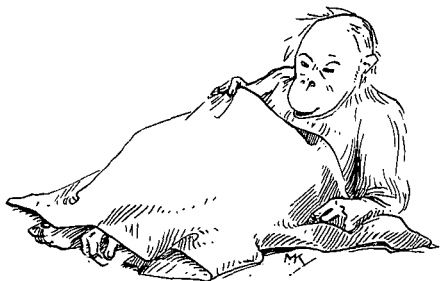
Mag ik ze even aan u voorstellen? ... *Simia Satyrus* (alle 3). O, pardon, in mijn geest zie ik ze me verontwaardigd aankijken; ze hebben een moderner naam: *Pongo pygmaeus*. Over die namen wil ik niet uitweiden, want het is me erom te doen u dier-psychologisch materiaal aan te bieden en ik begin daarmee met het zwaarste „geschut”, de mensaap, de „orang oetan”.

We gaan weer gauw terug naar onze pasgekomen kinderlogeetjes. Het wordt tijd ook, want het loopt tegen zessen en dan wordt het voor de kleuters uit het warm-vochtige oerwoud van Atjeh heus te koud in het koele Boekit-tinggi (een heel oude en nu weer nieuwe naam voor Fort de Kock). En als ik in de korte schemering samen met de „oppas” de kleinen naar „bed” breng in het speciaal ingerichte schuurtje, klemmen ze zich aan ons vast, alsof ze bang zijn alleen te blijven. Ze krijgen nu elk een dekentje en, wonderlijk, ze maken er geen ruzie om, maar ieder besnuffelt en „beproeft” met de beweeglijke lippen het wollige cadeau en rolt zich er na enig gespeel behaaglijk in. Ze voelen zich wel wat „thuis” maar huilen zacht-klaaglijk als we ze alleen laten.

Sentimente! ben ik niet: ik heb geen medelijden met de goed verzorgde dieren, maar wel denk ik onder het naar huis gaan met weemoed aan het drama ginds in Atjehs wildernis. Want, helaas, practisch elk gevangen orang-oetan-jong is minstens halfwees en één of beide ouders zijn gevallen door de kogel, om het jong te bemachtigen. Eeuwig jammer van zulke prachtwoudbewoners, die groot gevaar lopen uit te sterven.

Het wordt toch niet eentonig als het verhaal opnieuw begint in de na-oorlogse dierentuin in Soerabaja? Weer drie dikkertjes, maar nu minder kou en meer personeel dat er zich mee bemoeit. Ze hadden hier een eigen oppasser, en die was niet van paedagogisch talent ontbloot. Na enige weken konden er twee fietsen! Ja heus. Trappen ging niet op de hoge kar; ze werden geduwd, maar sturen ... Prima! Tussen de bezoekers door! En nummer drie? Jammer, die lag met dysenterie in het dierenziekenhuisje.

Als we onze fietsertjes even laten gaan, zien we in de ruime kooi achter ons „Adam”, het aarts-vaderlijke Pongo-mannetje. Neen, lief ziet die er niet meer uit met z'n „masker”, dat door de sterk ontwikkelde wangzakken is ontstaan.

Ze krijgen elk een dekentje

Hij is ook bar onverschillig, steekt eisend z'n poot naar ons uit met de geopende handpalm omhoog en neemt alles aan zonder een glimp van dankbaarheid. Ik heb vaak bij hem gestaan, denkend: „Jong, wat lijk jij sprekend op een „bepaald soort mensen!” (Dat laatste mag ik niet nader preciseren.)

Wat doen deze beesten toch kinderlijk, menselijk aan. En daarin schuilt juist een gevaar. Neen, ik bedoel niet, dat u bang voor ze moet zijn! U kunt ze gerust een hand geven, maar zorg dan, dat u geen ring aan die hand hebt, want dat geeft teveel houvast! Bedoeld is het gevaar voor anthropomorphiseren en met dat ingewikkelde woord bedoelt men het vermenschelijken van dieren. Dat is een factor, die de dierenpsychologie nogal eens stevig in de weg heeft gestaan. Het is dan ook geen wonder, dat men alle mogelijke moeite heeft gedaan dieren verstand toe te kennen. In de tegenwoordige wetenschappelijke wereld geloof ik niet, dat er nog mensen zijn, die hieraan willen vasthouden.

U hebt natuurlijk wel eens gehoord van de stapelproeven met mensapen (waarbij ze door kistjes open te stapelen een opgehangen banaan konden bereiken) en van proeven, waarbij ze met lange, korte, geharkte, geschoffelde en veel meer soorten stokken en instrumenten voedsel van buiten de kooi moesten binnenhalen.

(Onnut zijn die proeven niet: ze zijn van belang voor de psychologie van primitieve volken en van het kind.)

„Adam” liet me eens een staaltje zien van zijn kunnen, waarvan ik gewoonweg paf stond. Ook hij had met allerlei materiaal geprobeerd een tomaat, die buiten z'n hok lag, te interneren. Het lukte niet. Bij zijn „voedselpakket” was een saamgebonden bosje bajam (een inheemse groente) van ca. 35 cm lengte. Met z'n handen (zowat twee maal de mijne!) spleet hij het bosje in tweeën, kneusde de stengels met een flinke kneep op de bindplaats, zodat beide helften in elkaars verlengde kwamen te staan. Daarmee herhaalde hij de proef, die echter ook mislukte. Een dergelijke intelligente actie heb ik bij geen enkele proef ooit beschreven gezien en ze gaat m. i. dan ook al die stokjesproeven te boven.

Zó menselijk, zó intelligent was deze daad, dat ze alweer dat gevaar oplevert van ... net een mens!

Geachte lezer, dierenpsychologie is moeilijk, zeer moeilijk en de veelzijdige instincten in het oneindig grote dierenrijk zijn zo moeilijk te bestuderen, omdat we primair alle menselijke invloeden moeten uitschakelen, het dier waarnemen in de absoluut vrije natuur en ... dat is praktisch onmogelijk, want u, ik of een mens is erbij of in de buurt. Een volgende keer, als ik het nog eens over „apenkuren” mag hebben, zal ik u dat duidelijk hopen te maken.

„Adam” (tekeningen M. J. C. Kolvoort)

Nog even over onze „intelligente” Adam en consorten. Ja, stapelen, met stokjes werken, enz. doen ze buitengewoon pienter. Edoch, is dat zo’n wonder? Wie van u heeft zo’n woudbewoner in z’n hele levensloop kunnen volgen? We zouden echte „Tarzans” moeten hebben, die bovendien aan dierenpsychologie doen, om alles te kunnen beschrijven, waar Pongo mee in aanraking komt. Zij zouden dan zien hoe het dier onafgebroken evenwichtstoeren moet verrichten, want zijn tochten gaan nooit over de grond. Hun sprongen moeten geschat worden op afstand. Vergeten we hierbij niet, dat de apen de enige dieren zijn, die door de stand van hun ogen, evenals de mens, stereoscopisch zien. Het is hun dagelijks werk, evenals het „bed opmaken” van takken, korte, lange, kromme, rechte. Dan is het heus geen denkwonder, als zo’n dier „verstand” heeft van het dagelijks gebruikte materiaal, dat hij naar behoefte inkort, breekt, recht buigt, enz.

De weervogel, die van veel fijner materiaal z’n kunstig nestje vlecht, gaat misschien (al is het minder spectaculair) intelligenter met z’n materialen om. Gaarne vertel ik u nog eens iets over „domme” apen.

De „moraal” van m’n praatje:

1. Geloofd u niet aan verstand bij dieren? Zij bezitten instinct en dat is ook iets heel moois en wonderlijks.
2. Dierenpsychologie eist nuchterheid (geen hardheid!!) waarbij we ons niet mogen laten verleiden tot vermenselijken.
3. De studie er van is het best mogelijk in de zuiverste natuurlijke omgeving.

Verspreiding en biotoop van de Europese kanarie

door R. Luiken

Het stukje over „Voorkomen van de Europese kanarie in Aerdenhout” van T. Bloem—Margadant in „Natura” Juni 1955, no. 6, blz. 71 geeft me aanleiding tot de volgende opmerkingen en wel eerst tot een posthume hulde aan Dr Jac. P. Thijssen om z’n opstel „De zegetocht van de Kanarie” in D.L.N. van Mrt 1927 afl. 2 blz. 11 Jrg. XXXI, waar hij op geniale wijze enige suggesties geeft over de toen te verwachten verdere verspreiding van de Europese kanarie in ons land, die juist enige grensplaatsen in Zuid- en Oost-Nederland had bereikt. Dit vogeltje is inderdaad zo attent geweest om de voor hem door z’n promotor uitgestippelde baan tenminste in grote lijnen te volgen.

In het stukje van T. Bloem—Margadant in Natura en van mij in D.L.N. No. 6 1953 „De Europese kanarie breidt zich uit”, en D.L.N. No. 3 1954 vindt u een nadere omschrijving van de biotoop. De plaatselijke verspreiding bij Aerdenhout en Bentveld riep bij T. Bloem—Margadant terecht de vraag op, of (liefst verwilderde) moestuintjes met veel onkruid essentieel tot de biotoop van de Europese kanarie horen. Deze vraag meen ik voorlopig bevestigend te kunnen beantwoorden. Zowel in Twente (vooral Oldenzaal en Enschede) als bij Utrecht (de Bilt, Zeist 1953; Groenekan ’55, J. de Smidt) liggen steeds moestuintjes binnen of in de onmiddellijke nabijheid van het biotoop, dat verder meestal uit (liefst versnipperde) villatuinen met coniferen bestaat. Coniferenrijke begraafplaatsen zijn bijzonder in trek, terwijl enig hoger opgaand hout in singels of langs een laantje, bijna steeds in de biotoop te vinden is, waar ik in m’n stukje ook al op gewezen heb, evenals op de moestuintjes.